

Život starijih u Srbiji, 17. novembra 2008.

NAJVEĆI PROBLEMI STARIJIH OSOBA SU SIROMAŠTVO I NETOLERANCIJA

Najveći problemi starijih osoba u Srbiji su siromaštvo i netolerancija mladih, ocenili su učesnici debate "**Život starijih u Srbiji**" koju je u ponedjeljak, 17. novembra 2008. organizovao Centar za demokratiju.

Predsednik Gerontološkog društva Srbije **Miloš Nemanjić** podsetio je na podatak da u Srbiji živi više od 1.300.000 osoba starijih od 65 godina koje čine oko 17 odsto ukupnog stanovništva.

"Stanovništvo Srbije je među najstarijima u svetu i zbog toga bi kao društvo trebalo da se zapitamo šta za nas znači činjenica da u Srbiji na 100 stanovnika mlađih od 15 godina dolazi 140 osoba starijih od 65 godina", kazao je Nemanjić.

On je naveo da se u Srbiji poslednjih godina širi mreža gerontoloških centara, pa tako trenutno postoji 45 državnih i 10 privatnih ustanova tog tipa.

"Treba razvijati i vaninstitucionalne sadržaje i povećati broj klubova za stare kojih u Srbiji sada ima oko 50, od čega je 20 u Beogradu", kazao je Nemanjić.

Predstavnica Tima potpredsednika vlade za primenu strategije za smanjenje siromaštva **Ivana Ćirković** podsetila je da u Srbiji oko 500.000 ljudi živi u siromaštvu i ima mesečna primanja manja od 8.800 dinara, a među njima je 13,6 odsto starijih od 65 godina.

Ona je istakla da bi za unapređenje kvaliteta života starih osoba u Srbiji trebalo unaprediti sistem usluga i podrške starima na lokalnom nivou.

Ćirkovićeva je navela da je to upravo i jedan od prioriteta Ministarstva rada i socijalne politike koje će tokom 2009. godine unaprediti sistem podrške starijim osobama na lokalnom nivou i definisati standarde tih usluga.

Učesnici debate "**Život starijih u Srbiji**", koja se održava u okviru projekta Demokratski politički forum, istakli su da je u nedavnim javnim raspravama o povećanju penzija do izražaja došla netolerancija mlade populacije prema problemima starih.

Programski urednik DPF i predsednik Centra za demokratiju **Dragoljub Mićunović** istakao je da su stare osobe u Srbiji suočene sa siromaštvom, lošim uslovima stanovanja i nedostatkom adekvatne medicinske nege.

"Činjenica je da čovek od 70 godina u Srbiji ima manje šanse da preživi nego njegov vršnjak u Britaniji ili Holandiji", kazao je Mićunović.

On je poručio da svako društvo treba racionalno da koristi, a ne da odbacuje znanje i iskustvo starijih, dodajući da bi starijima od 65 godina trebalo dozvoliti da budu angažovani, ako im zdravstveno stanje to dozvoljava.

"U mnogim zemljama se te granice pomeraju, pa tako u Nemačkoj profesori univerziteta ne idu u penziju", kazao je Mićunović.

On je mladima poručio da treba da razvijaju solidarnost prema starima jer će i oni jednoga dana postati deo te populacije.

(Beta)

Nataša Vučković: Debata o povećanju penzija pokazala je veoma veliki stepen netolerancije prema starijima

Centar za demokratiju u okviru projekta Demokratski politički forum organizuje seriju debata o važnim političkim, društvenim i ekonomskim temama koje su važne sa stanovišta demokratije, sa stanovišta unapređenja civilnog društva u Srbiji, ali i sa željom da unapredi neke praktične politike koje tretira na ovim debatama.

Na našim debatama nastojimo da povežemo ljude koji se konkretno bave ovim problemima na nivou struke. Dakle, u ovim debatama učestvuju eksperti, zatim ljudi koji donose političke odluke i, naravno, učestvuju građani kroz organizacije civilnog društva.

Današnja tema podstaknuta je serijom debata koje su se poslednjih nekoliko dana vodile u našem društvu, prevashodno povodom pitanja penzija i povećanja penzija. Te debate su nama pokazale da je problem starenja i način na koji naše društvo taj problem doživljava zapravo problem koji treba osvetliti sa mnogo više strana.

Pitanje penzija jeste jedno od najvažnijih pitanja za stare ljude, ali to nije jedino pitanje koje odlikava način njihovog života, kvalitet njihovog života i stepen participacije u našem društvu

Mi znamo da pitanje penzija jeste jedno od najvažnijih pitanja za stare ljude, ali znamo da to nije jedino pitanje koje odlikava način njihovog života, kvalitet njihovog života i stepen participacije u našem društvu, ukoliko ona uopšte postoji na taj način da o njoj možemo govoriti na nivou statističkih podataka. Veliki su danas naponi u celom svetu da se pitanju starenja priđe na jedan novi način, između ostalog zbog toga što produženje životnog veka jeste jedna nova pojava koja zahteva drugačije odgovore od društva i zahteva da se i stariji ljudi na drugačiji način uključuju u sve one oblasti života što do danas možda i nije bila potreba.

Smatramo da je u našem društvu debata o povećanju penzija pokazala veoma veliki stepen netolerancije prema starijem životnom dobu i jednu vrstu nerazumevanja problema sa kojima se stari ljudi suočavaju na različitim nivoima

Dakle mi smatramo da je u našem društvu ova debata o povećanju penzija zapravo pokazala jedan veoma veliki stepen netolerancije prema starijem životnom dobu, da je pokazala jednu vrstu nerazumevanja problema sa kojima se stari ljudi suočavaju na različitim nivoima, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama, jer ti problemi jesu različiti. Sa druge strane, nama se čini da nije postojala neka vrsta pozitivnog govora, ako mogu tako da kažem, na sve one negativne elemente koji su u toj debati bile često istaknute. Zato smo želeli da organizujemo ovu raspravu, da govorimo o problemima sa kojima se ljudi susreću u starijem dobu, da povežemo sve one aktere koji mogu da doprinesu unapređenju života starijih ljudi. Znamo da penzije jesu jedan od najvažnijih faktora, ali ne i jedini.

Kako sada stojimo kao država na planu sprovođenja raznih praktičnih politika koje treba da doprinesu poboljšanju kvaliteta života starijih ljudi? Naša vlada donela je strategiju o starima 2006. godine. Na koji način se ona sprovodi, o tome će nam danas govoriti jedan od naših današnjih učesnika. Dalje, Madridska deklaracija o starenju, mnoge međunarodne organizacije bave se ovim pitanjem kao temom koja ne spada samo u domen borbe za smanjenje siromaštva, nego pre svega borbe za ostvarenje ljudskih prava starijih ljudi.

Moramo kao društvo da pokažemo mnogo veći stepen tolerancije, mnogo veći stepen razumevanja i želje da ljude u starijem dobu na demokratski način uključimo u društvene tokove kroz obrazovanje, kroz doživotno učenje, kroz mogućnosti produženog rada nakon sticanja uslova za penziju...

Mislim da kao društvo moramo da pokažemo mnogo veći stepen tolerancije, mnogo veći stepen razumevanja i želje da ljude u starijem dobu, trećem dobu kako se to kaže, na jedan demokratski način uključimo u društvene tokove kroz sve one elemente koji omogućavaju takvo uključivanje: kroz obrazovanje, kroz doživotno učenje, kroz mogućnosti produženog rada nakon sticanja uslova za penziju, ukoliko postoji takav interes. Dakle sve one politike koje se danas u EU smatraju kao vrlo ukorenjeni mehanizmi za uključivanje starijih ljudi u aktivne

životne tokove.

Verujem da ćemo imati uspešnu debatu. Hvala vam svima što ste došli. Naša je praksa da debate vode profesionalni novinari, oni imaju zadatak da sve učesnike podjednako uključe, ponekad i prozovu s obzirom da znaju ko je sve od nas ovde prisutan i u kom svojstvu. Dakle da podstaknu da debata bude življa. Naša praksa je, takođe, da imamo jednog ili dva uvodničara na temu, a nakon toga se vodi slobodna debata.

Naš današnji voditelj je Miša Stojiljković, poznati novinar kojeg svi vi vrlo dobro znate i ja mu sada dajem reč da nastavi vođenje ove debate, a u ime Centra za demokratiju zahvaljujem se svima što ste došli. Želela bih samo da kažem da ove debate i ovaj program finansijski podržavaju Fondacija Fridrih Ebert i Međunarodni centar Olaf Palme iz Švedske, socijaldemokratske fondacije koje su takođe vrlo osetljive na ove teme o kojima mi vrlo često na Demokratskom političkom forumu razgovaramo. Hvala vam još jednom.

(Nataša Vučković, generalni sekretar Centra za demokratiju)

Miša Stojiljković: Veoma značajno pitanje za državu je iz čega će se finansirati penzije starijih ljudi

Hvala. Pripremajući se za ovaj skup video sam da je početkom godine održan jedan u nizu skupova o ovoj temi, a jedan od zaključaka bio je da u Srbiji ne postoje međugeneracijska solidarnost i saradnja, odnosno ne baš da ne postoje, ali da su na vrlo niskom nivou.

Međugeneracijska solidarnost i saradnja u društvu su na vrlo niskom nivou

Učesnici te radionice naveli su neke probleme koje oni smatraju za najvažnije. Pod jedan su naveli nedostatak motivacije kod mladih za volonterskim radom, postojanje stereotipa i predrasuda prema starijima i medije kao proizvođače tih stereotipa, što je interesantno, zatim, pomenuli su indiferentnost medija prema problemima starih, sa čime mogu da se složim, lošu informisanost i nedostatak znanja kod mladih o starenju i generalno otuđenje mladih i starih.

Najčešći problemi koji se navode su postojanje stereotipa i predrasuda prema starijima, indiferentnost medija prema problemima starih, nedostatak motivacije kod mladih za

volonterskim radom, loša informisanost i nedostatak znanja kod mladih o starenju, i generalno otuđenje mladih i starih

Čini mi se da je stanovništvo u Srbiji podeljeno na neke tri grupacije: na mlade koji nemaju razumevanje od tih odraslih, pod tim podrazumevam odrasle od 20 pa do 50-60 godina i ova treća grupa su ljudi koji su uglavnom penzioneri i koji su prilično socijalno isključeni. Čini mi se da između ove tri grupe stanovništva ne postoji ponekad ni dovoljan dijalog a kamoli neko malo veće razumevanje ili čak ideja o tome da je svakoj ovoj grupaciji potrebna pomoć u nekoj od oblasti.

Još nekoliko problema je navedeno: siromaštvo kao fenomen koji prati starost i generacijska razdvojenost porodice koja je sve veća u poslednjih nekoliko decenija, opustelo selo koje je postalo sredina za jednu, a ne za sve generacije, itd, itd. Učesnici te debate založili su se za to da se 2009. godina proglasi godinom međugeneracijske solidarnosti. Ne znam šta se dešava sa tom idejom, voleo bih da u toku ove debate čujemo ako neko možda zna šta se dešava sa time, a u svetlu aktuelne finansijske krize u svetu koja se danas, čini mi se, više koristi kao izgovor za neke nepopularne poteze, nego kao realan faktor.

Voleo bih da dobijemo odgovor na pitanje šta država namerava da uradi kada su u pitanju penzioni fondovi

Voleo bih da postavim pitanje, nadam se da ćemo dobiti neku vrstu odgovora tokom debate, o tome šta država namerava da uradi kada su u pitanju penzioni fondovi. Znamo probleme sa penzionim fondovima, ali država ne pokazuje dovoljnu zainteresovanost, ili se meni bar tako čini, za reformu penzionog sistema.

Naveo bih ovde kao primer Čile koji je pre dvadeset i kusur godina uveo privatne penzione fondove uz tranzicioni period od četiri godine kada su zaposleni ljudi mogli da se izjasne da li žele da prime državnu ili da uplaćuju privatnu penziju. Taj sistem funkcioniše od 1989. godine, dakle od pre 19 godina. Ako je to mogao Čile koji u to vreme nije bio bogzna kako razvijena država, onda može i Srbija da razmišlja o jednom takvom ozbiljnom, možda i rezu, ali svakako zahvatu.

Dakle, pitanje je iz čega će se finansirati penzije starijih ljudi. S obzirom da je Srbija društvo koje sve više stari i da spada među deset najstarijih društava u celom svetu, mislim da je ovo jedna veoma ozbiljna tema o kojoj država mora da razmišlja.

Ima još mnogo pitanja koja bih voleo da otvorimo tokom ove debate, ali najpre bih prepustio reč gospođi Ivani Ćirković iz tima potpredsednika Vlade Srbije za sprovođenje strategije za smanjenje siromaštva.

(Miša Stojilković, novinar B92)

Ivana Ćirković: Veoma bitan proces je razvijanje usluga za starije na nivou lokalnih zajednica

Dobar dan svima, mi se već svi znamo. Ja uglavnom ispred našeg tima govorim na ovakvim skupovima.

Pre nego što krenem da govorim o tome koje su naše inicijative, šta mi radimo, šta je razmišljanje i potpredsednika vlade i ovog tima za sledeći period, samo bih se ukratko osvrnula na početak, za one koji to možda još uvek ne znaju ili da bi novinari bili bolje informisani.

Kao što znate, država mora da funkcioniše u odnosu na zakone i stateška dokumenata na osnovu kojih ona definiše određene programe i projekte koji se onda finansiraju ili iz budžeta ili od strane donatora. U pogledu onoga što se tiče politika koje se sprovode u odnosu na stare, imamo taj nacionalni strateški okvir koji je definisan još 2003. godine, to je Strategija za smanjenje siromaštva koja je prvi put definisala ili prepoznala grupu starih, odnosno starijih od 65 godina, kao potencijalno ugroženu grupu ili kao grupu koja je u stalnom riziku od siromaštva.

Strategija za smanjenje siromaštva je prvi put definisala ili prepoznala grupu starih, odnosno starijih od 65 godina, kao potencijalno ugroženu grupu ili kao grupu koja je u stalnom riziku od siromaštva

U odnosu na to kasnije su razvijeni i drugi stateški dokumenti, pre svega Strategija o razvoju socijalne politike koja je uže uključila ili se bavi pitanjima starih, naročito u kontekstu koji ću kasnije pomenuti, razvojem usluga na lokalnu, ali i strategija koja je već pomenuta, Nacionalna strategija o starenju koja se u stvari prevashodno bavi merama za unapređenje položaja i bolji život starih u Srbiji.

U pogledu toga, 2002. i 2003. godine je rađena statistika, anketa o životnom standardu na osnovu koje je Strategija za smanjenje siromaštva i definisana. Ona nam je pokazala da je i grupa "65+", kako se zove, odnosno grupa starijih naročito ugrožena. I 2007. je ponovo rađena anketa o životnom standardu koja je pokazala da je ova grupa i dalje u riziku od siromaštva, a što se tiče opšte populacije siromaštvo je smanjeno u odnosu na 2002. godinu na 6,6%, znači da je ispod linije siromaštva. Mi izveštavamo da ima oko 500.000 ljudi koji žive sa mesečnim troškovima od oko 8.800 dinara. U odnosu na to broj starijih je 13,6%, starijih od 65 godina, koji žive u siromaštvu.

U populaciji starih, naročito su ugrožena domaćinstva koja imaju šest i više članova, oni koji žive

na selu, oni koji su neobrazovani, a potencijalno su najugroženija domaćinstva gde su žene nosioci domaćinstva

Što se tiče ove populacije starih, naročito su ugrožena ona domaćinstva koja imaju šest i više članova, naročito oni koji žive na selu, to smo već čuli i to će definitivno biti tema za neki sledeći period kada se budu definisale nekakve više targetirane mere prema ovoj populaciji. Takođe se pokazalo da su potencijalno najugroženija domaćinstva gde su žene nosioci domaćinstva i koje žive na selu. Takođe je problematično to što je najugroženiji deo stanovništva onaj koji je neobrazovan, odnosno onaj koji ima završenu samo osnovnu školu, tu je čak 72% onih koji su najsiromašniji, a oni koji imaju višu stručnu spremu, odnosno završeni fakultet se tretiraju sa 0,1% u opštoj populaciji siromašnih.

U odnosu na ove podatke zaključeno je da će mere i politike definisane 2002, odnosno 2003. godine morati da se redefinišu, preduzete su određene mere i određene stvari u odnosu na koje se određene nadležne institucije u okviru svojih resora bave tim stvarima. Konkretno, ono o čemu se radi, naročito u pogledu ovih podataka koje sam vam obrazložila, u odnosu na strateški okvir jeste da je Ministarstvo rada i socijalne politike takođe, kao što vrlo dobro znate, otpočelo pre godinu i po dana primenu Strategije socijalne zaštite. Ona pre svega podrazumeva primenu na lokalnu, tako da do sada već pratimo da u sledećoj godini, do kraja 2009. godine, do tada će 140 opština, možda čak i sve opštine u Srbiji, imati razvijene lokalne planove o akciji ili strategiji razvoja socijalne zaštite. Ovo je vrlo bitno jer do pre par godina kada smo mi počeli da izveštavamo ili da pratimo primenu Strategije za smanjenje siromaštva, veliki broj opština nije imao nikakve strateške planove, ne samo po pitanju socijalne zaštite nego uopšte, i onda se pojavio zahtev donatora koji su krenuli da ulažu u određene oblasti i na lokalnu, sa tim da se prevashodno strateški planira kao što je nekada bilo popularno i opšteprimenjeno u onoj staroj zemlji. Tako se otpočelo s tim i sada lokalne samouprave imaju neke stateške okvire u odnosu na koje će lokalna samouprava moći da budžetira, odnosno da uči da programski budžetira, da budžetira određene programe i projekte i da na taj način bude potpomognuta od strane države sa nacionalnog nivoa i da onda može samostalno da potražuje određena sredstva i od donatora.

Do kraja 2009. godine će 140 opština, možda čak i sve opštine u Srbiji, imati razvijene lokalne planove o akciji ili strategiji razvoja socijalne zaštite.

Primena strategije razvoja socijalne zaštite na lokalnu podrazumeva pre svega, kao što sam rekla, razvijanje strateških planova na lokalnu, na koje su lokalne samouprave u prvom krugu mogle da apliciraju u odnosu na razvoj novih usluga na lokalnu, pa su određene opštine iz budžeta dobile određena sredstva sa kojima su mogle da unapređuju taj razvoj usluga na lokalnu. Od toga, najviše usluga se tiče starih, to je ono o čemu ministarstvo izveštava, tu su pre svega tri usluge: pomoć i nega u kući, klubovi za stare i dnevni boravci. Znači to je ono što je vrlo aktuelno i to je ono u čemu ministarstvo u odnosu na ono šta mi pratimo ostaje dosledno u sledećem periodu. Stari su apsolutni prioritet, ne znam kako to vama izgleda, ali stari su apsolutni prioritet resornog ministarstva koje se time bavi, i najveći broj usluga koje će se razvijati u sledećem periodu će biti prioritetno vezane za ove usluge na lokalnu.

Uporedo sa tim, po već treći put čini mi se, ali nadam se ovog puta konačno, ministarstvo će izaći sa razvojem standarda, minimalnih strukturnih funkcionalnih standarda od kojih se devet trenutno pilotira u 26 organizacija od kojih su neke institucije. Vi naravno radite u tome, imate više informacija i možete kasnije da nas informišete o tome i od strane nevladinih organizacija. Dakle, od devet usluga na lokalnu tri ili četiri se tiču isključivo starih, i nadam se da ćemo konačno izaći iz ministarstva sa definisanim i usvojenim standardima prema kojima će se kasnije moći usluge i razvijati.

Proces razvijanja usluga za stare na lokalnu teče, on je ohrabren i podržan od strane velikog broja donatora, a uključuje ne samo socijalnu zaštitu već i obrazovanje i razvoj

Dakle, ovaj proces teče i on je ohrabren i podržan od strane velikog broja donatora, on ne uključuje samo resor socijalne zaštite i time stare, već i obrazovanje i zdravlje. Rekla bih da će to biti fokus u sledećem periodu, mada postoje veliki problemi u odnosu na fiskalnu decentralizaciju koja je obavezna da to prati. Opštine sve više izveštavaju o tome da sve više budžetska sredstva izdvajaju za razvoj usluga na lokalnu i mi kao vrlo dobre primere imamo neke opštine koje su za sedamdeset i nešto odsto izdvojile od svojih budžetskih izdvajanja u odnosu na prethodne dve godine. Ali to je proces koji će morati da bude potpomognut i sa nacionalnog nivoa i od strane donatora u sledećem periodu.

Što se tiče učešća nevladinih organizacija, možda ne moram više o tome da govorim, više puta smo pričali o tome, o tom mehanizmu koji je uspostavljen a to je KOCD mehanizam ili mehanizam kontakt organizacije civilnog društva koji u stvari traje već godinu i po dana i koji će biti podržan i sledeće godine. Imamo i novih vesti da će i Norvežani dati podršku za razvoj ovog programa u sledećem periodu. Biće podržane i nevladine organizacije koje se konkretno bave starima kroz kontakt organizaciju civilnog društva Amity, i kroz svoje organizacije koje su uglavnom organizacije na lokalnom nivou i utiču na monitorisanje budžeta, kako lokalnih tako i nacionalnog, po pitanju izdvajanja sredstava, konkretno u ovom slučaju za stare.

Prema Evropskoj komisiji ćemo biti u obavezi da izveštavamo o analizi uticaja politika koje je vlada sprovela od 2003. do 2007. godine.

Ono što je bitno, što smo mi pokrenuli i što je prvi korak i što je došlo od strane Evropske komisije prema kojoj ćemo biti u obavezi da sve više izveštavamo i ispunjavamo zahteve, jeste nešto što se zove *Impact Assessment* na engleskom odnosno analiza uticaja politika koje je vlada sprovela od 2003. do 2007. godine. Tih politika ima mnogo, mi smo uspeli osam ili devet da targetiramo u različitim oblastima. Od onog što se tiče socijalne zaštite, rađena je analiza materijalnih izdvajanja u odnosu na MOP (socijalna zaštita) i dečji dodatak, taj izveštaj je gotov, on je finalni, njega su radili Gordana Matković i Boško Mijatović ispred Centra za liberalno-demokratske studije, ali on će tek sada ući u širi proces konsultacija i debata, o tome ćete biti obavesteni. Vrlo je bitno ono što su ove analize pokazale - da je neophodna bolja targetiranost najsiromašnijih što bi trebalo da bude preporuka ministarstvu u odnosu na novi zakon koji se još uvek definiše, a to je zakon o socijalnoj zaštiti koji bi trebalo da uključi bolju targetiranost u

odnosu na materijalna davanja.

Još nešto što radimo i što će biti vrlo bitno jesu indikatori socijalne uključenosti. Mi ćemo sada, naročito od 2009. godine kada, nadamo se, postajemo zemlja kandidat za ulazak u EU, bićemo obavezni kako proces bude odmicao da izveštavamo EU za čije fondove ćemo moći da apliciramo, dakle postajemo obavezni da izveštavamo o uključenosti odnosno isključenosti određenih grupa stanovništva. To je nešto što je sada pokriveno indikatorima Strategije za smanjenje siromaštva, i to je još jedna velika dobit ovog strateškog dokumenta koji je definisao to obilje, u čemu ste verovatno i vi učestvovali jer veliki broj nevladinih organizacija i institucija je učestvovao, i tu je definisano preko 200 različitih indikatora u odnosu na koje država, lokalna samouprava, civilni sektor i parlament kroz zakone, moraju da izveštavaju sve ove godine o napretku u smanjenju siromaštva.

Pored obaveznih evropskih indikatora koji se prate u EU, daćemo predlog nacionalnih indikatora stepena socijalne uključenosti odnosno isključenosti određenih grupa, pa time i starih. Taj koncept se tretira nešto šire od koncepta smanjenja siromaštva.

Indikatori socijalne uključenosti su definisani, mi čekamo taj finalni izveštaj koji su radile brojne organizacije a između ostalih i Republički zavod za socijalnu zaštitu, gde ćemo po prvi put dati predlog indikatora, pored obaveznih evropskih indikatora koji se prate u EU, dati predlog nacionalnih potencijalnih indikatora koji će da mere određeni stepen uključenosti odnosno isključenosti određenih grupa, pa time i starih.

U sledećem periodu u odnosu na to će biti organizovan niz okruglih stolova i debata, na koje ćete naravno biti pozvani i učestvovati, i to će biti neka vrsta uvoda za potencijalno uvođenje koncepta socijalne inkluzije. Nastavićemo da govorimo o smanjenju siromaštva, ali ćemo početi da uvodimo ovaj koncept koji je validan na nivou EU, to je pitanje socijalne uključenosti/isključenosti koji se tretira nešto šire od koncepta smanjenja siromaštva.

O svemu ovome što sam nabrojala možemo kasnije i da debatujemo, ali je bitno da bi sve ovo što je do sada rečeno trebalo da nam u sledećem periodu da nekakav pregled ove problematike i to je ono što je želja i zahtev potpredsednika vlade, dakle na koji način će se u sledećem srednjoročnom periodu definisati mere koje će usko targetirati najugroženije grupe među kojima su i stari. Hvala.

(Ivana Ćirković, Tim potpredsednika vlade za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva)

Miloš Nemanjić: Stariji treba da se osećaju ravnopravnim i integrisanim članovima društva

Pre svega izražavam veliko zadovoljstvo što je Centar za demokratiju u okviru Demokratskog političkog foruma organizovao ovu debatu, ovaj okrugli sto. Posebno se zahvaljujem što je ukazano poverenje organizaciji na čijem sam čelu od marta ove godine, a to je Gerontološko društvo Srbije. Posebno nam je zadovoljstvo što se nalazimo u evropski dizajniranoj Narodnoj banci Srbije. Ali, da ne gubimo vreme na pojedinostima, prosto mi je drago što sam jedan od uvodničara.

Ja sam zamislio ovo moje izlaganje, da tako kažem, mozaično. Pre svega bih želeo da kažem šta se dešavalo na gerontološkom polju tokom 2008. godine. Kada govorimo o gerontološkom polju, to je jedan sociološki pojam, ja ga koristim i mislim da je on vrlo plodonosan, ako tako mogu da kažem. Praktično, pod gerontološkim poljem treba razumeti mrežu ili konfiguraciju objektivnih odnosa između socijalnih statusa velikog broja aktera. Za svako društveno polje pa i gerontološko, karakteristične su i simboličke borbe pogleda na svet, njihovih grupnih nosilaca, koji definiše društveni prostor u kojima ljudi grade svoje živote.

Dakle, ukratko, gerontološko polje je, pojednostavljeno, praktično, ono veliko društveno područje na kome se zaista prelamaju sudbine i životi ljudi; u ovom slučaju, kada govorimo o gerontološkom polju, znači životi i sudbine populacije ljudi starijih od 65 godina. Meni je takođe drago što je i radni naslov ovog današnjeg skupa "Život starijih ljudi u Srbiji".

Gerontološko polje je ono veliko društveno područje na kome se prelamaju sudbine i životi ljudi; u ovom slučaju životi i sudbine populacije ljudi starijih od 65 godina

Evo jedan mali pregled značajnih zbivanja, sigurno da neću pomenuti sve, ali će me ovaj reprezentativan skup dopuniti ukoliko bude smatrao da je to potrebno. Dakle, na neki način je ova godina počela Danima gerontologije na Kolarčevom narodnom univerzitetu, od marta pa sve do juna. U tim danima odnosno tim predavanjima, bilo ih je sedam, učestvovali su članovi Gerontološkog društva Srbije nizom predavanja. Na taj način smo skrenuli pažnju kulturne javnosti i naučne javnosti Beograda na neke od ključnih problema za starenje i starosti u Srbiji. Drugo, u Beogradu je održan naučni skup gerontologa i gerijatarata pod naslovom Starenje Srbije - izazov za 21. vek, u organizaciji Srpske akademije nauka i umetnosti, to je bilo u oktobru, bio je to skup lekara, gerijatarata i gerontologa u kome mi nismo učestvovali. Treće što još treba pomenuti pre nego što vam na još neke stvari skrenem pažnju, to je prva Olimpijada sporta, zdravlja i kulture trećeg doba u organizaciji Nacionalne fondacije za humanu starost Laza Lazarević, Saveza penzionera i SO Sokobanja, koja je održana od 28. septembra do 2. oktobra ove godine. Naša koleginica i sekretar Gerontološkog saveza Srbije Dragana Dimić je bila na toj

olimpijadi, bila je i član organizacionog odbora, pa ukoliko budete zainteresovani ona će moći nešto o tome da vam kaže.

Četvrto što treba pomenuti, to je Međunarodni dan starih, 1. oktobar, i oktobar mesec kao mesec solidarnosti u kome su takođe bile vrlo značajne aktivnosti. Pre svega se već tradicionalno organizuju u Skupštini grada u organizaciji Gerontološkog centra Beograda dnevni klubovi i centri, bila je organizovana jedna prigodna svečanost na kojoj sam ja imao uvodnu reč kao predsednik Gerontološkog društva Srbije i gde je bio jedan mali umetnički program, ali mnogo važnije od toga, pominjem naravno i to kao značajnu stvar, bila je jedna ove godine zaista uspela smotra, mislim da mogu reći sajam, sajam usluga za stare u Domu Vojske Srbije, inače Humanas je organizovao, Gerontološko društvo je bilo pridruženo, gde su učestvovali i domovi zdravlja i humanitarna društva, privatni domovi, itd, itd. To je bio jedan kompleks i mislim da je to vrlo značajno.

Analiza indikatora društvene uključenosti u kontekstu Srbije, koju je pomenula gospođa Ćirić, je jedan izuzetan projekat koji pokreće niz zaista ključnih pitanja

Gospođa Ćirić je pomenula nešto što ja takođe hoću da izdvojim kao vrlo značajno na gerontološkom polju, to je upravo ova analiza indikatora društvene uključenosti u kontekstu Srbije, ako se ne varam to je projekat Republičkog zavoda za socijalnu zaštitu i Vlade Srbije. Ja sam bio jedan od intervjuisanih eksperata, ako se tako to kaže, i mogu da zaključim da je to jedan izuzetan projekat koji pokreće niz zaista ključnih pitanja. Sledeća stvar je okrugli sto koji je organizovalo Gerontološko društvo Srbije 23. oktobra u Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu na temu Promene za odlazak u penziju i život u starosti. I poslednje što bih ja pomenuo u ovom malom uvodnom izlaganju je da Gerontološko društvo Srbije praktično već počinje pripreme za VIII gerontološki kongres, do sada je Gerontološko društvo Srbije organizovalo sedam gerontoloških kongresa, dva u ovome veku, znači 2002. i 2006. godine, a ovo će biti treći kongres čija generalna tema, odnosno moto ili slogan treba da bude "Za evropske standarde socijalne sigurnosti i kvaliteta života u starosti". Ne znam da li ocenjujete da li je bilo umesno što sam vam pomenuo, mislim da na ovaj način stićemo jedan uvid o tome šta se događa na ovom gerontološkom polju, kako sam ga ja na početku definisao, a sigurno da nisam pomenuo sve, ali to su neke od tih glavnih stvari.

Dodao bih samo, treba zahvaliti gospođi Tatjani Kršić, saradniku Glasa osiguranika, što nam je ponudila jedan izvanredan tekst pod naslovom "Penzionerske kuće kao utočište, Evropa pred novim izazovom, uskoro kontinent sredovečnih ljudi". Da vam ne prepričavam, ali tu ćemo videti da se Srbija nalazi u kontekstu sa svojim procesom starenja koji je apsolutno civilizacijski. Dakle, to je ono što karakteriše ili što je karakterisalo ovu godinu na izmaku.

Prema preciznim statističkim podacima danas imamo oko 19% ljudi koji su između 75 i 79 godina, imamo preko 12% odnosno oko 100.000 ljudi koji su preko 80 godina, tj. između 80 i 85 godina, i imamo već preko 2,5%, to je negde oko 30.000 ljudi koji su zašli već u dublju starost, znači iznad 85 godina, pa se približavaju i 90. To kad saberete, to je negde populacija od oko 530.000 stanovnika Srbije

A sad mi dopustite, pošto sam imao čast i zadovoljstvo da na toj svečanosti u Skupštini grada pripremim jedno malo izlaganje, da vas podsetim samo na neke stvari koje sam ja tu krajnje sažeto izneo jer mislim da treba izbegavati opšta mesta. Mi statističko-demografsku sliku znamo, ona je data vrlo precizno. Znamo da Srbija danas ima preko milion i trista hiljada starijih od 65 godina, da je prosek starosti 40,4 godine i to su oni reperi koje mi stalno imamo u vidu, pri čemu treba mnogo više voditi računa o još preciznijim statističko-demografsko-socijalnim slikama koje nam kažu da od te velike populacije, znači od znatnog dela društva, a to je negde iznad 17%, mi imamo možda, ako tako mogu da kažem, tri generacije starijih. Znači, to nije jedna homogena populacija, kad posmatramo ljude koji su tek ušli u tzv. treće doba, i one koji su već dosta dugo u trećem dobu ili kako se sad legitimno kaže već se nalaze u četvrtom dobu. Prema preciznim statističkim podacima mi danas imamo oko 19% ljudi koji su između 75 i 79 godina, imamo preko 12% odnosno oko 100.000 ljudi koji su preko 80 godina, odnosno koji su između 80 i 85 godina, i imamo već preko 2,5%, to je negde oko 30.000 ljudi koji su zašli, moglo bi se reći koji su ušli već u dublju starost, znači iznad 85 godina, pa se približavaju i 90. To kad saberete, to je negde populacija od oko 530.000 stanovnika Srbije. O tome treba voditi računa i čak mnogo preciznije, kao što je koleginica Ćirić rekla, imati jednu topografsku sliku gde su zastupljeni gradovi, sela, itd.

Da li se promenio odnos prema starijima, šta im stoji na raspolaganju za zadovoljenje vrlo različitih potreba, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, rekreativnih?

Dakle, činjenica je da smo se mi svrstali među najstarije nacije u svetu. Prema tome, postavlja se pitanje kakvo značenje za društvo ima činjenica da na 100 mladih ispod 15 godina, to je sada jedan pokazatelj koji stalno treba imati u vidu, dolazi 140 starijih od 65 godina, i da je prosek starosti u Srbiji od 40,4 a negde se pominje čak i 40,7 godina, pri čemu ubrzano raste udeo starijih od 80 i više godina, što sam vam sada i prezentirao. Ako je, kako istorija beleži, starogrčki filozof Demokrit živeo 109 godina, a savremeni evropski filozof Hans Georg Gadamer pune 102 godine, izgleda da se približavamo tome. Pod kojim uslovima i sa jednom heterogenom populacijom po gradovima Srbije i zapuštenim selima, o čemu je takođe koleginica Ivana Ćirić govorila i drago mi je da je to naglasila, da li se promenio odnos prema starijima, i šta im stoji na raspolaganju za zadovoljenje vrlo različitih potreba, socijalnih, zdravstvenih, kulturnih, rekreativnih? Nesumnjivo da se mreža gerontoloških kapaciteta u Srbiji, kako se to savremenom terminologijom izražava, samo u poslednjih dvadesetak godina proširila povećanjem broja postojećih institucija, stvaranjem novih institucija i pronalaženjem novih oblika vaninstitucionalnih zbrinjavanja starih, ostvarenjem većih broja dnevnih klubova i sl.

Ja sam bio slobodan da donesem dve naše najnovije publikacije, jedna je Detekcija i hraniteljstvo starijih ljudi, to bi trebalo da bude jedan sasvim nov oblik zbrinjavanja starijih osoba, pored ovoga što do sada imamo kada je reč o domovima za stare; i imamo Vodič kroz mrežu gerontoloških kapaciteta u Srbiji, to je izdanje iz 2008. godine. Postoji još jedna lepa studija, prosto želim da znate, koleginica sociolog Slavica Komatina je objavila knjigu Starenje stanovništva Beograda od 1945. do 1991. godine. Dakle stvorena je, može se reći, jedna dosta solidna literatura, mada mi nemamo još uvek, to je moja lična ocena, sintetičke studije. Video

sam na ovom međunarodnom sajmu knjiga da je prevedena knjiga Istorija starosti u izdanju knjižarnice Zorana Stojanovića, mislim da je neko od vas sigurno ima, evo gospodin Mićunović, dakle to su neke stvari koje ohrabruju.

Država je, u skladu sa svojim mogućnostima, podržala i razvila mrežu kapaciteta za stare. Ali izazovi su mnogo veći i treba razvijati i koncept hraniteljskih porodica za stare

Sada bih vam samo još nekoliko stvari rekao, pa završio, bar u ovom prvom javljanju. Sa gerijatrijskim ustanovama pri kliničko-bolničkim centrima, čiji su kapaciteti još uvek nedovoljni, sa 45 državnih ustanova koje pružaju usluge domskog smeštaja sa preko 9.600 ležajeva, sa sada već preko deset privatnih ustanova u kojima ima blizu 500 ležajeva, i sa 50 državnih gerontoloških klubova, od kojih je samo u Beogradu 20, država je očigledno u skladu sa svojim mogućnostima, podržala i razvila mrežu kapaciteta. Ali izazovi su mnogo veći i, kao što sam prethodno rekao, upravo sada i koncept hraniteljskih porodica za stare treba razvijati na čemu upravo Gerontološko društvo Srbije radi.

Značajnu društvenu akciju u promeni svesti o unapređenju teorije i prakse na gerontološkom polju preuzele su brojne društvene organizacije, danas organizovane u mreži Humanas, među kojima je i Gerontološko društvo Srbije koje ove godine obeležava 35 godina postojanja i rada. Kroz gerontološke kongrese, preko edukativne i publicističke delatnosti između kongresa, zahvaljujući pojedinačnim naporima velikog broja lekara, socijalnih radnika, sociologa, psihologa, pedagoga, postupno se osvaja jedan prostor kome generacije ljudi koje su prešle tu magičnu i delimično simboličnu granicu godina treba da se osećaju integrisanim i ravnopravnim članovima društva. Mislim da je to jedan od osnovnih zadataka svih akcija - da se osećaju ravnopravnim i integrisanim članovima društva, to je ovo što je sadržano i u naslovu na kraju projekta koji glasi Društvena uključenost, a ne segregacija i isključenost. Slogani za dva gerontološka kongresa održana u ovom veku, "Starenje i starost za bezbedni i aktivni život" i "Kvalitet života u starosti - izazov 21. veka", najbolje izražavaju ove težnje Gerontološkog društva Srbije i svih organizacija. Projekat i akcija pod nazivom "Pripreme za penzionisani život u starosti", koji sam već pomenuo, smatramo vrlo značajnim i on je na početku svoje realizacije, ali se nadamo da će rezultati biti višestruko korisni za društvo u celini, posebno za populaciju starih. Ispred mene se nalaze ove publikacije pa ih možete pogledati.

(Miloš Nemanjić, predsednik Gerontološkog društva Srbije)

Dragoljub Mićunović: Pitanje starih je demokratsko pitanje i moramo se boriti protiv netolerancije i diskriminacije

Želim da vas pozdravim i da vam se zahvalim što ste došli. Uzeo sam reč na početku da vam još nešto kažem o motivima zbog kojih se Centar za demokratiju opredelio za jednu ovakvu temu.

Ja mislim da je ovo pitanje starih pre svega demokratsko pitanje i ja bih želeo da mu priđem pre svega sa te tačke gledišta. To znači da je to pitanje jednakosti svih građana, odnosno članova jedne zajednice.

Mi smo naravno svedoci mnogih zločina, ratova, kršenja ljudskih prava, itd, ali i jednog upornog širenja slobode, odnosno smanjenja diskriminacije. Postajali su slobodni robovi, seljaci, postale su slobodne žene, vodi se računa da se ne diskriminišu manjinske grupe, nacionalne, pa onda ljudi sa posebnim potrebama, pa seksualne slobode, dakle širi se jedno novo gledište unapređenja ljudskih prava i jednakosti - suzbijanjem nejednakosti.

Gde je tu poremećena politička jednakost? Pa pre svega u nizu stvari, počev od isključenja iz političkoga života, zatim odsustva jednakosti i konkurencije gde se apsolutno ne uzima u obzir da za bilo koji posao treba ravnopravno da učestvuju svi građani koji su kompetentni, da ne odlučuju nikakva ograničenja da li će se neko baviti nekim poslom ili neće.

Stalno kažemo da smo mi društvo starih ljudi, da smo među deset najstarijih zemalja na svetu, ali to ne znači da je položaj starih bolji zbog toga što su oni u većini. Naprotiv. Šanse starih u određenim godinama da prežive i dočekaju dublju starost u Srbiji su manje nego u drugim zemljama

Mi imamo još jedan problem, stalno kažemo da smo mi društvo starih ljudi i imamo taj podatak da smo među deset najstarijih zemalja na svetu. To je verovatno tačan podatak, u njega ne želim da sumnjam, ali onda želim da postavim jedno drukčije pitanje: da li su šanse starih u određenim godinama da prežive i dočekaju dublju starost u Srbiji, da li oni među tih deset zemalja imaju najveću šansu? Mislim da nemaju, nego, naprotiv, tu smo se našli na poslednjoj lestvici zbog manjka medicinske nege, standarda, zdravstva, lekova, stanovanja, siromaštva, itd. Tako kod nas čovek od 70 godina, u proseku, ima manju šansu da preživi nego čovek od 70 godina u Engleskoj, Holandiji ili Americi gde sigurno imamo te slučajeve da mogu da dožive starost i preko 100 godina. Dakle kada govorimo o tom demokratskom prilazu želim da i to kažem, mi imamo ovu statistiku, naravno ona je takva zbog toga što se ne rađaju deca, onda iz toga pravimo prosek, ali to ne znači da je položaj starih bolji zbog toga što su oni u većini, odnosno u većini su u odnosu na jako mali broj onih koji su se rodili. To je drugi problem na koji sam želeo da ukažem.

Treći je, naravno, solidarnost, to je takođe jedno demokratsko političko pitanje. Nijedna zajednica ne može dugo da računa na svoju stabilnost ako nema solidarnosti među njenim članovima, toga smo svesni, zbog toga se dešavaju revolucije, zbog toga su krize, šta god hoćete. Sadašnju krizu izazvali su najbogatiji, beskrupulozni, među njima ima jako malo starih izuzev jednog Amerikanca, ako se dobro sećam, a ovo su neki mladi tajkuni, i to je nešto što je izazvalo krizu i odsustvo svake solidarnosti. Jedna neoliberalna ekonomija koja je vodila računa o profitu, s pravom, ali sa druge strane ugrožava solidarnost i zajednica onda ne može da opstane na nivou tih socijalnih razlika i te ogromne nepravedne raspodele bogatstva. To su neka politička pitanja koja su vezana sa problemom starih, ja sam hteo upravo na njih da ukažem.

Da li jedno racionalno društvo može tek tako da baci ogromne resurse koji se nalaze u znanjima, sposobnostima i veštinama starih ljudi?

Drugo je pitanje ekonomsko. Da li jedno racionalno društvo može tek tako da baci ogromne resurse koji se nalaze u znanjima, sposobnostima i veštinama starih ljudi? Koliko vam danas treba da obučite, pogotovo generacije nesklone znanju i učenju nego jednom vrednosnom sistemu brzog i lakog uspeha, koliko vam treba da ih dovedete u ova znanja i sposobnosti jednog starijeg čoveka sa svim njegovim iskustvom i sposobnostima da to radi. Jedno društvo tako sebi ekonomski nanosi ogromne štete, zato se u mnogim zemljama te granice penzija pomeraju, znam nekakva iskustva, recimo iz Nemačke kada sam tamo svojevremeno bio profesor, tamo profesori ne idu u penziju i smatra se potpuno glupom stvari da profesora univerziteta pošaljete u penziju sa 65 godina. Slušao sam profesore od 90 godina koji su držali sjajna predavanja, doktorske disertacije spremali sa svojim štíćenicima, itd. Dakle mnoga društva od toga odustaju i pokušavaju da te resurse koriste na razne načine, ima alternativnih oblika gde naravno produktivnost može da se uvećava.

Ne može čovečanstvo da opstane kao vrsta, ne samo kao politička zajednica, nego čovečanstvo kao vrsta, bez solidarnosti. Pitanje odsustva solidarnosti je jedan kulturološki problem. To je problem protiv koga treba da se borimo prvenstveno iz demokratskih razloga, braneći dostojanstvo i ravnopravnost ljudi.

Treće je jedan socijalni pristup. Pored solidarnosti o kojoj sam govorio, postoje kulturno-vrednosni i humani pristup. Ne može čovečanstvo da opstane kao vrsta, ne samo kao jedna politička zajednica, nego čovečanstvo kao vrsta, bez solidarnosti. Zamislite bilo koju generaciju koja kaže: ne interesuje me šta će sutra biti. Postoji emotivna veza između generacija, onih koji se nikada neće sresti, neki će umreti a neki će se naknadno roditi, ali oni koji su još živi razmišljaju o onima koji će se roditi za 100 godina. Bez toga društvo nema nikakav projekat, ne može da opstane kao čovečanstvo, kao kategorija, za to dugujemo verovatno nekim nagonima. Dakle tu mora da postoji taj oblik solidarnosti jer postoje te emotivne veze među generacijama. Ako se to obriše, mi imamo različite pristupe, to nam antropologija pokazuje, počev od nekih tradicija likvidiranja starih zato što više nisu produktivni, postoje takva plemena i postoje takvi običaji, ali postoji i obratno - velike pažnje prema starijima, značajni politički oblici, u Sparti, a imali smo to i u komunističkoj Kini da gledamo, gde se do starijih jako držalo. Tu naravno može

da dođe do zloupotreba, sebičnosti, itd, sve te osobine koje se mogu ljudski pokazivati, ali ovde se u jednom prostačkom smislu negovalo, čak i kada se to i ne radi na direktan način onako maljem preko pogače po glavi. Mi smo imali parlamentarne debate na kojima su napadali penzionere sa jednom jedinom argumentacijom, a to je: vi ste stari, sram vas bilo. Zamislite poslanika koji smatra da je sramota nekome biti star i protiv koga je glavni argument bio da je star. Pa izvinite, ako vi nemate ni jedan drugi argument osim toga da ste vi mlađi, dajte onda idite radite nešto drugo, trčite, bacajte kamen sa ramena. Kako ćete ići i raditi neke državne poslove sa tom argumentacijom? Dakle to je jedan kulturološki problem. To je problem protiv koga treba da se borimo prvenstveno iz demokratskih razloga, braneći dostojanstvo i ravnopravnost ljudi. U tome moraju da učestvuju i mlađe generacije, ali one za to moraju biti senzibilisane, da imaju neko osećanje za to, ako nemaju dovoljno pameti da i oni shvate da će i oni sutra biti stari. Potrebne su da postoje, vidim, naravno, da se na tome radi, organizacije gerontološkog društva, razne druge humanitarne nevladine organizacije, socijalne službe, itd. To u svakom slučaju može da se poveća mnogo više.

I na kraju ostaje četvrto - psihološko pitanje, da kada govorimo o starima takođe povedemo računa da nije problem starih samo to što teško žive, penzioneri sa malim penzijama u društvu su na neki način degradirani, nego postoji jedan psihološki problem za svakog čoveka, to je taj rastanak koji je jako bitan, i dozvoljavam sebi tu diskreciju da kažem jednu rečenicu moje majke koja je živela 97 godina, koja je bila jako obzirna i koja je stalno mislila: šta ću vam ja, više nisam korisna, ja vam samo tu smetam, itd, ali žao mi je da vas ostavim. Dakle da nema te emocije čovečanstvo ne bi moglo da postoji, da bi se brinulo za onog ko ostaje, ta emocija je snažna i o njoj treba takođe da se vodi računa i da se neguju razni oblici male pažnje.

Na kraju jedan filozofski zaključak. Veliki zakonodavac atinski Solon, pošto je doneo ustav atinski, rekao je: sad mi dozvolite da ja deset godina idem po zemlji da bi svako ko je nezadovoljan na trgu to rekao, i onda je putovao po Mediteranu i kada je stigao do Indije gde je kralj bio Krez, to je poznata anegdota, donosi je Herodot u svojoj istoriji, dakle Krez, koji je bio bogat blaga, zlata, itd, kralj Indije, pita Solona: pošto si ti pametan čovek, obišao si ceo svet, reci mi ko je najsrećniji na svetu. On malo razmisli pa mu reče: mislim da je najsrećniji jedan Korinćanin koji je zatrpao jedan prolaz svojim grudima, spasao grad, itd. Pusti to, dobro, nego imaš li ti još nekog, pita Krez. Pa mislim da su to dvojica iz Nijagare, kada im je majka umirala, htela je da umre u hramu, to je bilo podaleko, a može da uđe u hram samo dok nije zašlo sunce; onda su oni upregli dvokolicu, jurili, trčali, trčali, smestili majku u Gerin hram, sunce je zašlo i oni su izdahnuli od tog velikog napora. Sluša on i kaže: dobro, pusti to, nego ima li nekog srećnijeg od mene? Solon mu odgovara: na to pitanje ne mogu da ti odgovorim, jer ti ne znam kraj. Kraj je ono važno mesto da li je neko srećan ili nije. Posle godinu dana ljudi persijski car Ambis stavio je u kavez Kreza i četiri godine ga je tako nosao po Misiru vodeći bitke, tako je završio Krez. Taj problem koji ima star čovek, da može taj kraj da mu bude prijatan, ako se tako može reći, ili manje neprijatan, to je jedno psihološko pitanje na koje treba pripremati generacije i, naravno, razgovarati. To je jedno složeno pitanje sa kojim će se svako sresti.

Starost je ogromno pitanje, njime se bave stručnjaci raznih vrsta, ali ja želim da se njime bavim kao demokrata, i boriću se žestoko protiv svakog oblika prostačkog nasrtaja na jednakost ljudi i

protiv svake diskriminacije

Dakle, starost je jedno ogromno pitanje, njime će se baviti stručnjaci raznih vrsta, ali ja želim da se njime bavim kao demokrata, i boriću se žestoko protiv svakog oblika prostačkog nasrtaja na jednakost ljudi i protiv svake diskriminacije. Mi smo mogli da gledamo sada kampanju u Americi, gde je jedan mlad čovek išao protiv jednog starog čoveka, ali niko nigde ni u kampanji ni u medijima nije se usudio ni jednu aluziju da napravi da tu postoji razlika u godinama pa da neko ima prednost. Dakle, ne smeš to upotrebiti. Postoje zakoni koje ćemo mi morati doneti, kao za rodnu ravnopravnost, tako i za generacijsku, jer se zbog toga kažnjava, ne samo moralno, nego treba da se kažnjava i materijalno. Radi unepređenja demokratije, između ostalog, naša je motivacija da o ovom pitanju razgovaramo. Hvala vam.

(Dragoljub Mićunović, programski urednik DPF)

(...)

(Beograd, 17. novembra 2008)